נטייבה. פי׳ בקונטרס נזדבלה וקשה דהא איסורא דרבנן הוא והיכי פשיט מינה בנכורות בפ׳ פסולי המוקדשין (דף לד:) אגרס אזן דהוי איסורא דאורייתא וכן הכא מפקע ליה ממלות היכי פשיט מינה ומפרש ר״ח נטייבה תרא בה חריסה יתירא דהוי דאורייתא ונדיירה כפירוש הקונטרס ואף על פי שהוא דרבנן חשיב טפי מנתקווצה ומייתי ראיה מנטייבה ומיהו אכתי קשה הכא היכי פשיט דילמא עבד שאני דמפקע ליה ממלות תמיר טפי מאיסורא דאורייתא כדאמרינן בפרק כל פסולי המוקדשין (שם דף לד:) ואומר ר״ת דגבי שביעית אית לן להמיר טפי מבשום מקום לפי שהיו מזלזלין בה כדאמרינן בסוף הניזקין (לקמן נד.) שהיו חשודין על השביעית לכך מייתי שפיר מינה דלא קנסו בנו אחריו ובשטר שיש בו רבית שקונסים אותו[2] דמשמע לעולם אפילו בנו כיון דקנסו זכה בו הלוה ובשניס שהפקידו אצל אחד זה מנה וזה מאתים דאמר ר׳ יוסי הכל יהא מונח עד שיבא אליהו (ב״מ דף לז.) התם קנסין להו כי היכי דלודי ואם היה מחזיר לבנו לא היה מודה:

שנתקווצה. פי׳ ר״ח קולין התלושים בה וכן מפרש בירושלמי אבל מחוברים הן אסורין מדאורייתא כדאמרינן בפרק הבונה (שבת דף קג.) התולש עולשין והמזרע זרעין אם ליפות הקרקע כל שהוא אע״פ דפטר התם בארעא דחבריה הכא ליכא לאוקמי בהכי דשביעית לא מיפטר משום מלאכה שאינה צריכה לגופה:

[3]לחוצה לארץ יצא לחירות. ואם תאמר היכי דמי אי אזיל מנפשיה איבד את זכותו כדאמר בשמעתין דבעל כרמו אינו יכול להוציאו כדאמרינן בשלהי כתובות (דף קי:) דאין הכל מוציאין ויש לומר דמיד בשמכרו קנסינן ליה פן ישללנו לוקח בדברים ליך אחריו: מידי

ואם תימצי לומר. גבי מכוון מלאכתו במועד שיכול לעשות קודם המועד או להניחה מלהתחיל בה עד לאחר המועד וכיון דאמנס להתחיל בה סמוך למועד שאם לא יגמרנה במועד יהא דבר האבד ויהיה מותר לגומרה ותנן התם (מו״ק דף יג.) וכולן אם כוונו מלאכתן במועד יאבדו ואינצעיא לן כוון ומת מהו שיקנסו בנו אחריו ואם תמצא לומר בההיא תפשטו לן דקנסוהו ואע״ג דלא עבד איסורא כ״ש הא דעבד איסורא אבל אם תמצא לומר בההיא דלא קנסוה אכתי הא מצעיא לן דהתם הוא דלא עבד אבוה איסורא שהרי מת קודם המועד ולא בא לידי איסור: **לממוניה.** לפלוחו מנכסיו: **והא איתיה.** ביד בנו: **נתקווצה.** ניטלו ממנו קוליס וברקונין ליפותה ואין זו עבודת קרקע מן התורה לא קנסוהו ותזרע למולאי שביעית: **נטייבה.** מזבלה והולך[4] לה זבל בעגלות ומשאות: **נדיירה.** על ידי דיר בהמה לזבלה עבודת קרקע היא וקונסין אותו: **לא קנסו בנו אחריו.** לשלם ואע״ג שהוא חייב לשלם כדתנן בהניזקין (לקמן דף נב:) המטמא והמדמע והמנסך שוגג פטור ומזיד חייב: **שאינו ניכר.** הטומאה אינה ניכרת בפירות: **לא שמיה היזק.** לחייב נכסיו מן התורה: **לחולה לארץ.** אפילו לישראל: **לפלוני אנטוכי.** משמע שנולד באנטוכיא ולא משמע שנולד ודר באנטוכיא ואיכא למימר לא לקחו על מנת להוליכו שם הלכך לא יצא לחירות ואפילו הוליכו יש לומר דעתו לחזור: **שבאנטוכיא.** משמע שדירתו שם ועל מנת כן לקחו: **לוד.** בא״י: **הא.** דקתני לפלוני אנטוכי לא יצא עד דאמר שבאנטוכיא: **דאית ליה.** להאי אנטוכי בית בא״י: **והא.** דקתני לאנטוכי יצא דלית ליה בית אבל אושפיזא אית ליה: **ודעתו לחזור.** לבבל: **מהו.** מי הויא הך איתתא כמוכרת עבד זה לחולה לארץ בנישואין הללו דקיימא לן (כתובות דף לה:) בעל בנכסי אשתו לוקח הוי ולא לחירות או לא: **תבעי למ״ד.** (יבמות דף סו:) במכנסת שוס לבעלה וגירשה היא אומרת כלי אני נוטלת והוא אומר דמיס אני נותן כמו שמשאוס לי באחריותי בנכסי לאן ברזל הנשואין בכתובה ואיכא למ״ד הדין עמו הואיל ומאותה שעה הס באחריותו ואיכא למ״ד הדין עמה משום שבח בית אביה: **כי דידה דמו.** ולא מכירה היא דהא אם נתארמלה או נתגרשה דידה ניכר: **לפירא.** שהוא משעבד בהן למלאכתו: **דלא קנו ליה לגופיה.** דאי מייתי אז מגרש לה הדרי לה: **לסוריא.** ארס לוה וכתולה לארץ היא למכירת עבדים כדתניא בפ״ק (לעיל מ.) המוכר עבדו לסוריא כמוכר לחולה לארץ: **יצא לחירות.** ואע״פ שיצא מתחלה לדעת ואי הוה ממי העבד לא הוה רבו מצי כייף ליה כדתנן הכל מעלין לארץ ישראל ואין הכל מוציאין בשני דייני גזירות (כתובות קי:): **כאן שדעת רבו לחזור.** כשיצא על מנת כן יצא וכיון דמכרו הוי כמוכר מארץ לחולה לארץ: **והתניא.** בגיטותא: **יוצא עבד אחר רבו לסוריא.** משמע דין על העבד לצאת אחר רבו לסוריא. ופריך לא קגי דלא נפיק בתמיה והתנן אין הכל מוציאין [3](ליתנא אחרינא) גרסינן יצא עבד כו׳ עבד שיצא אחר רבו לסוריא ומכרו רבו שם ומקמי הך תרצתא הוה גרסינן הכי יוצא עבד אחר רבו לסוריא מכרו רבו שם כו׳ ולא שבקיה לאסוקי לחולה מתניתא עד דפריכה: **אם דעת רבו לחזור.** אם כשיצא על מנת לחזור יצא: **כופין אותו.** להוליאו לחירות: **תרתי.** בשני דברים הללו שמעתי שפסק דין: **חדא הא.** מכירת עבד לחולה לארץ: **ויוצאה.** לבעליס מיד וזה הפסיד מעותיו: **אינה מכורה כל עיקר.** מקל וחומר ומה מכורה כבר יוצאה עכשיו שאינה מכורה אינו דין שלא תמכר. וקאמר רב ענן בשני דברים הללו שמעתי ממנו מה תהא על המעות: **בחדא אמר דהדרי זביני.** ומוחזרות המעות ללוקח: **ובחדא לא הדרי.** אלא איבד הלוקח מעותיו: **ולא ידענא די מנייהו.** וא״ת אי לשמואל במוכר שדהו לא הדרי זביני ואיבד מעותיו במאי פליג עליה דרב דהא לרב נמי לא הדרה דקאמר מכורה ויוצאה ודאי פליגי דאילו לרב המכר מכר ואם קנו עמה נכסים שאין להן אחריות נקנין עמה במכירה זו בלא משיכה ולשמואל אינו מכר והמעות מתנה מינהו ואין נכסים שאין להן אחריות נקנין עמה במכירה זו בלא משיכה ויכולין לחזור בהן ומעות המטלטלין חוזרין ומעות הקרקע מתנה דאדם שאין מכר שדה בשנת היובל וגמר ונתן מעות לשם מתנה: **מדקסני בכרייתא.** לעיל בריש דשמעתין: **קנייה רבו שני.** ואיבד מעותיו דאי הדר זביני ורבו ראשון קנייה למה ליה לשני לשחררו היה לנו לכוף את הראשון שיחזירו עליו אלמא לא הדרי זביני. וכיון דשמע רב ענן בחדא מנייהו אמר שמואל *דהדרי זביני ודאי גבי שדה אמר שמואל דהדרי הלוקח: ורב

ואם תימצי לומר כוון מלאכתו במועד ומת [1]**לא קנסו בנו אחריו משום דלא עבד איסורא הכא מאי לדידיה קנסו רבנן והא ליתיה** [2]**או דילמא לממוניה קנסו רבנן והא איתיה אמר ליה תניתוה** [3]**בשדה שנתקווצה בשביעי׳ תזרע למוצאי שביעית** [4]**נטייבה או נדיירה לא תזרע למוצאי שביעית וא״ר יוסי בר׳ חנינא** [5]**דנקטינן הטיבה ומת בנו זורעה אלמא לדידי׳ קנסו רבנן לבריה לא קנסו רבנן** [6]**אמר אביי** [7]**נקטינן טימא טהרות של חבירו ומת לא קנסו רבנן בנו אחריו מ״ט** [8]**[1]היזק שאינו ניכר לא שמיה היזק וקנסא דרבנן היא לדידיה קנסוהו רבנן לבריה לא קא קנסו רבנן:** [9]**[2]המוכר עבדו לחוצה לארץ יצא לחירות וצריך גט שחרור מרבו שני רבן שמעון בן גמליאל אומר פעמי׳ יצא ופעמים לא יצא כיצד אמר פלוני עבדי מכרתיהו לפלוני אנטוכי לא יצא לאנטוכי שבאנטוכיא יצא והא תניא מכרתיהו לאנטוכי יצא לאנטוכי השרוי בלוד לא יצא לא קשיא הא דאית ליה ביתא בארץ ישראל הא דאית ליה אושפיזא בארץ ישראל** [10]**בעי רבי ירמיה בן בבל שנשא אשה בארץ ישראל והכניסה לו עבדים ושפחות ודעתו לחזור מהו תיבעי למ״ד** [11]**הדין** [12]**עמה תיבעי למ״ד הדין עמו תיבעי למאן דאמר הדין עמה כיון דהדין עמה כדידה דמו או דילמא כיון דמשעבדי ליה לפירא כדידה דמו ותיבעי למאן דאמר הדין עמו כיון דהדין עמו כדידיה דמו או דלמא כיון דלא קני ליה לגופיה כדידה דמו תיקו: אמר ר׳ אבהו שנה לי רבי יוחנן** [13]**עבד שיצא אחר רבו לסוריא ומכרו שם רבו יצא לחירות והתני ר׳ חייא איבד את זכותו לא קשיא** [14]**כאן שדעת רבו לחזור כאן שאין דעת רבו לחזור והתניא יוצא העבד אחר רבו לסוריא יוצא לא סגי דלא נפיק והתנן** [15]**ואין הכל מוציאין אלא יצא העבד אחר רבו לסוריא ומכרו רבו שם אם דעת רבו לחזור כופין אותו ואם אין דעת רבו לחזור אין כופין אותו אמר רב ענן שמעית מיניה דמר שמואל תרתי חדא הך ואידך דאיתמר** [16]**המוכר שדהו בשנת היובל עצמה רב אמר מכורה ויוצאה ושמואל אמר** [17]**אינה מכורה כל עיקר בחדא הדרי זביני ובחדא לא הדרי זביני ולא ידענא הי מינייהו אמר רב יוסף ניחזי אנן מדתני בברייתא המוכר עבדו לחו״ל יצא לחירות וצריך גט שחרור מרבו שני שמע מינה קנייה רבו שני ולא הדרי זביני וכי אמר שמואל התם אינה מכורה** [18]**ומעות חוזרין**

מסורת הש״ס

א) [מ״ק יג.] בציעת פ״ד משנה ב. ב) [עי׳ פרש״י עירובין הנ.]. ג) [מ״ק יג. בכורות לד:]. ד) [לקמן נג. ושם נסמן]. ה) [תוספתא ש״ז פ״ד]. ו) [יבמות סו:]. ז) [כתובות קי:]. ח) ערכין כט:. ט) במ״א: שהולך. י) רש״ל מ״ז ועיין מ״ד. כ) [ב״ק לב:]. ל) [שייך לעיל במשנה ד׳ מג.].

מוסף רש״י

ואם תימצי לומר כוון מלאכתו במועד. הא דאמרינן במו״ק (יב:) המכוין מלאכתו במועד, דמיית כרמו לבצר ואומר במועד אבצרנה שהרי דבר האבוד הוא והתירו חכמים במועד, תאבד ולא יבצרנה לחולל ולכך נסמין, ומיבעיא לן התם אם מת קודם המועד מהו לקנוס בנו אחריו ולא יבצרנה במועד, ואם תימצי לומר התם הוא דלא קנסוין לבנו דהא לא עבד אביו איסורא, דהא מת קודם המועד (בכורות לד:), שדה שנתקווצה. שנטל קוליה ממנה שהיו מלושין ומפחרין בה, תזרע למוצאי שביעית. דליכא למיקנס מידי, דהא לא עבד בשביעית עבודה משונה (שם). נטייבה. מזבלה ע״י עגלות ומשאות של זבל (שם). או נדיירה. על ידי דיר בהמות שמעמידין ומשכיבין אותה מדש או מדשים כדי לזבלה (שם). לא תזרע למוצאי שביעית. דקנסוין דעבד עבודה חשובה בשביעית (שם) כל הני מדרבנן מיהו ואע״פ קנסו דלא תזרע למולאי שביעית (מו״ק יג.). נקטינן. משורת מלבושיו (מנסג מרבותינו (ערובין ה.). טימא טהרותיו כו׳ לא קנסו בנו אחריו. לשלם אע״ג דלדידה קנסו כדאמרי בפ׳ תרבעה אבות מיקון (בכורות לה.). היזק שאינו ניכר. דהא כעיניה הוא (מו״ק יג.) שהרי שהרותיו מוזמות לפניו ואין היזק ניכר בהן, לא שמיה היזק. לחיובא אפילו לדידה מדאורייתא (בכורות לה.). מכורה ויוצאה. ביובל חה הלוקח חיבב מעותיו (ערבין בפ:). בחדא הדרי זביני. מחלל מהגן תרתי שמעית מינה דמר שמואל שהמקח בטל והמעות מחירן, אי מהן המוכר דשדהו בשנת היובל עצמה אי מהן המוכר עבדו לישראל בחוצה לארץ (שם). ובחדא לא הדרי זביני. אלא הלוקח מפסיד מעותיו, ולא דעבדא בהי מינייהו המקח בטל. ואי קשיא פשיטא דמהן דהמוכר שדהו בשנת היובל קאמר שמואל דהמקח בטל והמעות מחירן, דאי מעות מחירן מאי איכא בין רב לשמואל, איכא בינייהו אי שמיט לוקח וקנסן אילנות שהיו בה, לרב דאמר מכורה היא, שדה הדרה בעינה ואילנות דקן קן, לשמואל דאמר אינה מוכרה ומעות מתנה, הדרי אילנות, ואע״ג דלוקח לא שקל זוזי, אי נמי כגון שאמר עמה מטלטלין והמחיר לוקח בקרקעות ולא משך המטלטלין, דקיימא לן

(קדושין כו.) נכסים שאין להם אחריות נקנין עם נכסים שיש להם אחריות בכסף בשטר ובחזקה ואין צריך משיכה, לרב דאמר מכורה ויוצאה, שדה הדרה ומטלטלין מיקנו, לשמואל דאמר אינה מכורה ומעות מתנה לא מיקנו מטלטלין, דחזקה דקרקע לא הוא חזקה (ערבין בפ:). קנייה רבו שני ולא הדרי זביני. והלוקח מפסיד וכיון דבההיא חזיגן דלא הדרי זביני, ודאי כי אמר שמואל בהא אינה מכורה ומעות חוזרין (שם).

עין משפט נר מצוה

קכד א מיי׳ פ״ז מהל׳ י״ט הל׳ ד סמג לאוין פה עוש״ע מ״מ סימן תקלא סעיף ו:
קכה ב מיי׳ פ״א מהל׳ שמטה הל׳ יד סמג לאוין רסז:
קכו ג ד מיי׳ שם הל׳ יג:
קכז ה ו מיי׳ פרק ז מהל׳ מוכר ומקח הלכה ג סמג עשין ע עוש״ע מ״מ סימן שפה סעיף א:
קכח ז מיי׳ פ״ח מהל׳ עבדים הלכה ו סמג עשין פז עוש״ע י״ד סי׳ רסז סעיף פב:
קכט ח מיי׳ שם הל׳ ז סמג שם:
ט [מיי׳ פכ״ב מהל׳ אישות הלכ״ו עוש״ע אה״ע סי׳ פח סעי׳ ג]:
קל י כ מיי׳ שם הל׳ ח סמג שם עוש״ע שם סעיף פג:
קלא ל מ מיי׳ פרק יא מהל׳ שמטה הלכה יא סמג לאוין עה:

גליון הש״ס

רש״י ד״ה קנייה רבו שני וכו׳ דהדרי. צ״ל דלא הדרי:

תוספות רי״ד

או לחדש לארץ ת״ד המוכר עבדו לחדש לארץ יצא לחירות וצריך גט שחרור מרבו שני ומפסיד לוקח את דמיו. פי׳ אע״פ שאין הלוקח רשאי להוציאו מא״י בעל כרחו של עבד כדתנן הכל מעלין לא״י ואין הכל מוציאין אחד נשים וא׳ עבדים ואפ״ה כיון שקנאו ע״ד להוציאו קנסי׳ ליה שיוציאנו לחירות שמא יתפתה וילך אחריו ואע״פ שחזור הלוקח ואומר כשרואה שב״ד כופין אותו לשחרורו אני אדור בא״י אין שומעין לו אלא אמרי׳ כיון שקנאו ע״ד להוליכו לחו״ל קנה עצמו ב״ח. ודוקא המוכר עבדו לחו״ל קנסו אבל המוציא עצמו לחו״ל לא קנסו שהרי אם רוצה העבד למאן ולסרב בו שלא יוציאנו יכול. ולא עוד אלא אי (לא) מכרו שם אחר שיצא אבד העבד זכותו דאמרינן בגמ׳ מפני שהיה לו לסרב ולא סירב וצריך גט שחרור מרבו שני שהמוכר עבדו לכנעני צריך גט שחרור מרבו ראשון דכנעני לא קני ליה אלא למעשה ידיו וקנין האסור עדיין נשאר אצל רבו ראשון אבל כשמכרו ישראל לחו״ל קנה הלוקח שני הקנינים ונסחלק רבו ראשון מעליו סילוק גמור הילכך צריך גט שחרור מרבו שני:

ורב ענן. דלא ידע בהי מנייהו אמר ברייתא דלעיל לא הוה שמיע ליה דלפשוט מינה: **ואי מדשמואל.** וא"ת לפשוט מדשמואל דאמר אינה מכורה כל עיקר אלמא כיון דלאו מכר הוא מעות חוזרין: **ממאי דאינה מכורה ומעות חוזרין דילמא אינה מכורה.** לענין דפריסת לעיל ומעות מתנה: **רב אמר מעות.** של קידושין חוזרין דאדם יודע שאין קידושין תופסין באחותו וגמר ונתן לאם פקדון: **מאי חזית.** במכירת העבד דקנסת לגוקח: **תורא.** חור הכותל שהעבדר נכנס לתוכו ונילול מפני רודפיו: **תורא מנא ליה.** הגגיבה: **היכא דאיכא איסורא.** והנה העבד ביד הגוקח: **אאחריה.** להשיבו במקום: ה"ג **מפקנא ליה מינך מדרבי אחי ברבי יאשיה: לא יצבו באורחא.** בשבעה אומות כתיב: **אל אחדוניו.** אל תוגיאוהו מביניכם להשיבו לעבודת כוכבים שלו: הכי גרסינן **וקשיא ליה לרבי יאשיה: במוכר עבדו לאומה לאחר.** כאן הזהיר הכתוב לבית דין שאם מכרו לא יקנירנו לגוקח אלא יצא לחירות: הכי גרסינן **קשיא ליה לרבי אחי ברבי יאשיה: מעמך מיבעי ליה.** אשר יתפרש מעמך מן ארץ ישראל להוציאו לחו"ל כמו אשר הגיע אלהים מאתיו (ברא' מ"ז לא): **שברח מחו"ל לארץ.** דהיינו אשר יצא אליך לארץ: **ע"מ לשחררו.** והזהיר הכתוב לבית דין שיכפוהו שלא להשתעבד בו: **הרי עלמך קנוי לך מעכשיו.** לכשאקנך וכי זבין ליה הו"ל משוחרר למפרע. ומהכא אמרי' ביבמות (דף לג.): דרבי ברבי מאיר סבירא ליה דאמר אדם מקנה דבר שלא בא לעולם: **לבי כופאי.** חו"ל היא ורב אסדא נמי בבבל הוה: **שלח להו כן תעשה לכל אבידת אחיך: דמשמע להו קראי.** פשטיה דקרא הכי משמע להו טפי והן אינן שומעין לדברי חכמים להכי לא שלח להו ברבי: **דנחמני אם.** כלומר מכירין אנו בך שאסיר אתה ולא תשקר: **מתני' מפני הקנס שבויין.** בגמ' מפרש לה: **גמ' מפני דוחקא דליבורא הוא.** אין לנו לדחוק הלבור ולהביאו לידי עניות בשביל אלו: **או דילמא.** דלא ימסרו עובדי כוכבים נפשייהו וליגרבו וליתו טפי מפני שמוכרין אותן ביוקר. ונפקא מינה אם יש לו אב עשיר או קרוב שרוצה לפדותו בדמים הרבה ולא יפילהו על הלבור: **באליסר אלפי דינרי.** אלמא משום דוחקא דליבורא הוא: **דליכא אלא חד.** שבוי ת"ק חייב לאיבוד העולם כולו שאם יקלפו על השבויים העתידים לבא ויתבוש בשלשלאות ובחרליים ורבי שמעון לא חייש אלא אם כן יש שבויין אחרים עמו שאם יקלפו השבאין ליסרן ביסורין: **בחשן קידרא בידייהו.** מגיסות הקדרה בידיהן כשהיא רותחת והרואה סבור שאין האור שולטת בהן שלדקניות הן: **אחד מאלף מנאתי.** שהוא לדיק: **אמר ליה.** רב עילים לההוא גברא: **מאי קאמר.** ההוא עורבא: **ביונה מחילא.** ביונה נמשלה דכתיב יונתי תמתי (שיר השירים ה): **סדרן להדדי.** נועצות יחד בבית הכסא: **עדי נוכרין.** אלו השבאין בעלינו הן: **והרדעי נוכרין.** ישראלים אנשיו שבנהרדעא בעלינו היו. כלומר כשם שהם בעלינו כך אלו בעלינו אין אנו צריכין עוד להם: **עדי.** אלו כמו עדא אמרה זאת אומרת (פסחים דף נג.): **לרחקינהו מהכא.** שירחיקונו מכאן: **איהו וההוא גברא.** רב עילים ואותו האיש המבין בלשון העופות: **עבר מבדא.** מעבר המים ולא יכלו להשיגו עוד:

מתני'

[1] ורב ענן [6]ברייתא לא שמיע ליה ואי מדשמואל ממאי דאינה מכורה ומעות חוזרין דילמא אינה מכורה ומעות מתנה נינהו מידי דהוה אמקדש את אחותו דאיתמר [7]המקדש את אחותו רב אמר מעות חוזרין ושמואל אמר [8]מעות מתנה [9]אמר ליה אביי לרב יוסף מאי חזית דקנסינן ללוקח נקנסיה למוכר א"ל לאו עכברא גנב אלא חורא גנב א"ל אי לאו עכברא חורא מנא ליה [2]מסתברא היכא דאיכא איסורא התם קנסינן: ההוא עבדא דערק מחוצה לארץ לארץ אזל מריה אבתריה אתא לקמיה דרבי אמי אמר ליה [3]נכתוב לך שטרא אדמיה וכתוב ליה גיטא דחירותא ואי לא מפקנא ליה מינך מדרבי אחי ברבי יאשיה דתניא [1]לא ישבו בארצך פן יחטיאו אותך לי וגו' יכול בעובד כוכבים שקיבל עליו שלא לעבוד עבודת כוכבים הכתוב מדבר ת"ל [2]לא תסגיר עבד אל אדוניו אשר ינצל אליך מעם אדוניו מאי תקנתא [3]עמך ישב בקרבך וגו' וקשיא ליה לר' יאשיה האי מעם אדוניו מעם [10]אביו מיבעי ליה אלא אמר רבי יאשיה במוכר עבדו לחוצה לארץ הכתוב מדבר וקשיא ליה לרבי אחי ברבי יאשיה האי אשר ינצל אליך אשר ינצל מעמך מיבעי ליה אלא אמר רבי אחי בר' יאשיה [4]בעבד שברח מחו"ל לארץ הכתוב מדבר תניא אידך [5]לא תסגיר עבד אל אדוניו רבי אומר בלוקח עבד ע"מ לשחררו הכתוב מדבר היכי דמי אמר רב נחמן בר יצחק דכתב ליה הכי לכשאקנך הרי עצמך קנוי לך מעכשיו רב חסדא ערק ליה עבדא לבי כותאי שלח להו הדרוה ניהלי שלחו ליה לא תסגיר עבד אל אדוניו [6](שלח להו [3]וכן תעשה לחמורו וכן תעשה לשמלתו וכן תעשה לכל אבידת אחיך שלחו ליה והכתיב לא תסגיר עבד אל אדוניו) שלח להו ההוא בעבד שברח מחו"ל לארץ וכדרבי אחי ברבי יאשיה [7] ומאי שנא דשלח להו כדר' אחי בר' יאשיה משום דמשמע להו קראי אביי אירכם ליה חמרא בי כותאי שלח להו שדרוה לי שלחו ליה שלח סימנא שלח להו דחיוורא כריסיה שלחו ליה אי לאו [8]דנחמני את לא הוה משדרנא ליה ניהלך אטו כולי חמרי לאו כריסייהו חיוורין נינהו: **מתני'** [9]**ה**אין פודין את השבויין יתר על כדי דמיהן מפני תיקון העולם [10]ואין מבריחין את השבויין מפני תיקון העולם רשב"ג אומר [11]מפני תקנת השבויין: **גמ'** איבעיא להו האי מפני תיקון העולם משום דוחקא דצבורא הוא או דילמא משום [1]דלא לגרבו וליתו טפי ת"ש דלוי בר דרגא פרקא לברתיה בתליסר אלפי דינרי זהב אמר אביי ומאן לימא לן דברצון חכמים עבד דילמא שלא ברצון חכמים עבד: ואין מבריחין את השבויין [2]מפני תיקון העולם רשב"ג אומר מפני תקנת שבויין: מאי בינייהו איכא בינייהו דליכא אלא חד: בנתיה דרב נחמן בחשן קדרא בידייהו קשיא ליה לרב עיליש כתיב [4]אדם אחד מאלף מצאתי ואשה בכל אלה לא מצאתי הא איכא בנתיה דרב נחמן גרמא להו מילתא ואשתביין ואישתבאי איהו נמי בהדייהו יומא חד הוה יתיב גביה ההוא גברא דהוה ידע בלישנא דציפורי [5] אתא עורבא וקא קרי ליה אמר ליה מאי קאמר אמר ליה עיליש ברח עיליש ברח אמר עורבא שיקרא הוא ולא סמיכנא עליה אדהכי אתא יונה וקא קריא אמר ליה מאי קאמרה א"ל עיליש ברח עיליש ברח אמר [6]כנסת ישראל כיונה מתילא ש"מ מתרחיש לי ניסא אמר איזיל אחזי בנתיה דרב נחמן אי קיימן בהימנותייהו אהדרינהו אמר נשי כל מילי דאית להו סדרן להדדי בבית הכסא שמעינהו דקאמרן עדי גוברין ונהרדעי גוברין לימא להו לשבוייהו דלירחקינהו מהכא דלא ליתו אינשין ולישמעי ליפרקינן קם ערק אתא איהו וההוא גברא לדידיה איתרחיש ליה ניסא עבר במברא וההוא גברא אשכחוה וקטלוה כי הדרן ואתן אמר הוו קא בחשן קידרא בכשפים: **מתני'** [7]ואין לוקחין ספרים תפילין ומזוזות מן העובדי כוכבים יותר על כדי דמיהן מפני

מידי דהוה אמקדש אחותו. ולפי האמת יש לחלק דלא שייך המקדש למימר אדם יודע כמו במקדש אחותו דהא רב קאמר דמכורה ויוצאה: **דלא** ליגרבו ולייתו. [8] והא דתניא בפ' נערה (כתובות נג.) נשבית והיו מבקשין ממנה עד עשרה בדמיה פעם ראשון פודה שאני אשתו דהויא כגופו יותר מבתו דהכא ועל עצמו לא תיקנו שלא יתן כל אשר לו בעד נפשו ור' יהושע בן חנניא דפליגא להוא תיובתא בממון הרבה בהגיזקין (לקמן דף נח.) לפי שהיה מופלג בחכמה אי נמי בשעת מורגן הבית לא שייך דלא ליגרבו:

[1] ורב ענן ברייתא לא שמיע ליה. עיין עירובין דף יט ע"ב: **שם** וס"ש דשלח. קשה לי הא י"ל דס"ל כפי ההלכה דאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם וא"א לפרש הקרא לכדרכו רבי: **שם** אתא עורבא וקא קרי. בערוך ערך מל' מ' הביא מסוגיא זו דרב עילים ידע שיחת העופות וכבר הביאו בסדר הדורות דכאן משמע בהיפוך: תוד"ה דלא ליגרבו וכו'. עיין במלחמות פ"ג דברכות בלישנא דגיטין דנשים בבהמ"ז דאוריתא:

גליון הש"ס

גמ' ורב ענן ברייתא לא שמיע ליה. עיין עירובין דף יט ע"ב: **שם** וס"ש דשלח. קשה לי הא י"ל דס"ל כפי ההלכה דאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם וא"א לפרש הקרא לכדרכו רבי: **שם** אתא עורבא וקא קרי. בערוך ערך מל' מ' הביא מסוגיא זו דרב עילים ידע שיחת העופות וכבר הביאו בסדר הדורות דכאן משמע בהיפוך: תוד"ה דלא ליגרבו וכו'. עיין במלחמות פ"ג דברכות בלישנא דגיטין דנשים בבהמ"ז דאוריתא:

מוסף רש"י

ורב ענן. דהוה מספקא ליה בהי הדרי ובהי לא הדרי, ברייתא לא שמיע ליה. הן ברייתא דלעיל גבו שהכור לא הוה שמיעא ליה, ואי מדשמואל. ומהכא דאמר שמואל אינה מכורה, לא הוה מלי למשמע מידי, דממאי דאינה מכורה ומעות חוזרין דלמא מעות שנתן לוקח למוכר מתנה הן ביד מוכר, ואיכא בין לרב לשמואל הך דפריסת לעיל (ערכין ל.). **רב אמר** מעות חוזרין. הקידושין מחוירין לו (ב"מ סו.) דאדם יודע שאין קידושין תופסין באחותו וגמר ונתן לאם פקדון, ושמואל גמר ונתן לאם מתנה (ערכין ל.). **מאי חזית דקנסינן** ללוקח. גבי מוכר עבדו בחוצה לארץ דאמרינן לא הדרי אביי ומפקיר לוקח, נקנסיה למוכר. שיהו מעות מחוירין ויוציאו מוכר לחירות (שם). **לאו** עכברא גנב אלא חורא גנב. עכבר הגונב ומניח כחור, אם לא היה לו חור ליהנות בו לא היה גונב, הלכך חורא קא גניב ליה, ס"ג אם לא היה מוצא ליקח לא היה מוכרו (שם). **חורא מנא ליה.** המור מאין לו הגגיבה (שם). **היכא דאיכא איסורא.** דהיינו לוקח שהעבד אצלו אל אדוניו. אחכה לב"ד שלא יפגיהו בעליו להשתעבד בו (קדושין סג.). **בלוקח עבד ע"מ לשחררו.** ומחכר שלא להשתעבד בו (יבמות צג.) דאי בשחרדו ונא להשתעבד בו לא קרי ליה קרא עבד (קדושין סג.). **דנחמני את.** נראה בעיני דעל שם שרבה בר נחמני גדל אביי בביתו ולמדו תורה שהיה יפוס, השיאו את שם אביו נחמני, רבה שהם הוא רבה בר נחמני (לעיל לד.). **אין פודין בו מפני תיקון העולם.** שלא יבגילו להעלות על דמיהן (כתובות נב:).

תורה אור השלם

1. לא יֵשְׁבוּ בְּאַרְצְךָ פֶּן יַחֲטִיאוּ אֹתְךָ לִי כִּי תַעֲבֹד אֶת אֱלֹהֵיהֶם כִּי יִהְיֶה לְךָ לְמוֹקֵשׁ: שמות כג לג
2. לֹא תַסְגִּיר עֶבֶד אֶל אֲדֹנָיו אֲשֶׁר יִנָּצֵל אֵלֶיךָ מֵעִם אֲדֹנָיו: עִמְּךָ יֵשֵׁב בְּקִרְבְּךָ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר בְּאַחַד שְׁעָרֶיךָ בְּטוֹב לוֹ לֹא תּוֹנֶנּוּ: דברים כג טז-יז
3. וְכֵן תַּעֲשֶׂה לַחֲמֹרוֹ וְכֵן תַּעֲשֶׂה לְשִׂמְלָתוֹ וְכֵן תַּעֲשֶׂה לְכָל אֲבֵדַת אָחִיךָ אֲשֶׁר תֹּאבַד מִמֶּנּוּ וּמְצָאתָהּ לֹא תוּכַל לְהִתְעַלֵּם: דברים כב ג
4. אֲשֶׁר עוֹד בַּקְּשָׁה נַפְשִׁי וְלֹא מָצָאתִי אָדָם אֶחָד מֵאֶלֶף מָצָאתִי וְאִשָּׁה בְכָל אֵלֶּה לֹא מָצָאתִי: קהלת ז כח

תוספות רי"ד

א"ל אביי לרב יוסף מאי חזית דקנסית ליה ללוקח להפסיד דמיו ליקנסיה למוכר שיחזיר לו מעיקרו א"ל מסתברא היכא דאיכא איסורא התם קנסי' א"ר אבהו שנה לי ר' יוחנן עבד שיצא אחר רבו לסוריא ומכרו שם יצא לחירות פי' דהכי אמרן בפ"ק המוכר עבדו בסוריא כמוכר בחו"ל וסוריא נקרא ארם צובה דמשק ודמשק בכלל והתני ר' חייא אבד את זכותו מפני שהיה לו שלא לצאת לא קשיא כאן שדעת רבו לחזור פי' לא אבד את זכותו וכאן שאין דעת רבו לחזור איבד זכותו: ההוא עבדא דערק מחו"ל לארץ אתא מריה ואשכחיה אתא לקמיה דר' אמי א"ל ליכתוב לך שטרא אדמיה וכתוב ליה גיטא דחירותא ואי לא מפקנא ליה מינך מדר' אחי בר' יאשיה דאמר לא תסגיר עבד אל אדוניו בעבד שברח מחו"ל הכתוב מדבר ואי קשה ליפקעיה לגמרי כו' אחי ואמאי כתיב ליה שטר אדמיה משום דמצי אמר ליה רביה אנא דדיירנא הכא בא"י ומישתעבדת לי אי נמי מצי אמר ליה מזכיננא לך לאחריני דקיימי הכא מ"ה עבד ניחא ליה בהכי לכתוב ליה שטרא אדמיה וליפוק לחירותא לגמרי: אין פודים את השבויים וכו' מפני תיקון העולם. פי' כדי שלא יתנו לבם לתופשם וגם מפני טורח הצבור ואין מבריחין את השבויים מפני תיקון העולם פי' שלא ישימו האחרים בכבלי ברזל אם יתפשום היום [אז] למחר רבי שמעון בן גמליאל אומר מפני תיקון השבויים מאי בינייהו דליכא אלא חד לרבי שמעון בן גמליאל דאמר מפני תיקון השבויים טעמא דאיכא אחרינו דאיכא למיחש שמא ישימו אותם בכבלי ברזל אבל היכא דליכא אלא חד מותר להבריחו ות"ק חייש לשבויים דעלמא לפיכך אין מבריחין וכו': אין לוקחין ספרים וכו'

קלב א מיי' פ"ו מהל' זכייה ומתנה הל' כ טוש"ע חו"מ סימן נ סעיף ג כ:
קלג ב מיי' פ"ח מהל' עבדים הלכה ו:
קלד ג מיי' פ"ו מהל' עבודת כוכבים הל' ן סמג לאוין מז מט:
קלה ד מיי' פ"ח מהל' עבדים הלכה [ו] יא סמג עשין פז טור שו"ע י"ד סימן רסז סעיף פה:
קלו ה מיי' פ"ח מהל' מתנות עניים הל' יב סמג עשין קסב טור ש"ע י"ד סימן רנב סעיף ד:
קלז ו מיי' שם טוש"ע שם סעיף ה:
קלח ז מיי' וסמג שם טוש"ע שם סעיף"ד:
קלט ח טוש"ע שם סעיף ה:
קמ ט מיי' פ"ח מהל' תפילין הל' יג סמג עשין קסב טוש"ע י"ד סי' רפא סעיף א וטוש"ע חו"מ סי' לט סעיף ז:

אמרי לה קורין בו. פי׳ בקונטרס דהוה ליה ספק פסיקא דשמא ישראל כתבו ואפילו כתבו עובד כוכבים שמא כתבו למכור לישראל ולא לשם עבודת כוכבים ואין נראה דרב נחמן קאמר כתבו עובד כוכבים יגנו והיינו אפילו כתבו למכור לישראל דלקמן מפרש טעמא משום כל שאינו בקשירה אינו בכתיבה אלא טעמא דאמרי לה קורין בו משום דאיכא למתלי טפי שישראל כתבו דאין דרך עובד כוכבים לכתוב: **והא** דתניא יגנו האי תנא הוא. הוה מלי למימר דרשב״ג הוא דבעי כתיבה לשמה כדאמר בסמוך אלא מייתי תנא דאיירי בה בהדיא: **כל** שישנו בקשירה ישנו בכתיבה. מכאן אומר ר״ת דאין אשה חוגרת גולב ועושה ציצית כיון דלא מיפקדה ואין נראה דהא מדפסלינן ברים התכלת (מנחות דף מב.) ציצית בעובד כוכבים דברים בני ישראל ועשו ולא בעובדי כוכבים מכלל דאשה כשרה ואמרינן נמי סוכת גנב״ך כשרה בפ״ק דסוכה (דף ח:) ודוקא בפ״ת ותפילין ומזוזות דכתיב וקשרתם וכתבתם דרשינן הכי: **עד** שיעבדם לשמן. כרשב״ג קיי״ל דבעי עיבוד לשמה דמוכח בהמזקין (לקמן דף ד:) דהוה דאתא לקמיה דרבי אבהו א״ל פ״ת שכתבתי גוילין שלו לא עבדתים לשמן ומסיק דנתמן אתה להפסיד שכרך ואין אתה נתמן להפסיד פ״ת והא דאיפליגו אביי ורבא בפ׳ גנמר הדין (סנהדרין דף מח:) בהזמנה לי מילתא היא ומוקי התם פלוגתייהו בפלוגתא דרשב״ג ורבנן לא כמו שפי׳ שם בקונטרס דאביי דאמר מילתא היא כרשב״ג דבעי עיבוד לשמן דאם כן קשיא הלכתא אהלכתא דקי״ל כרבא לגבי אביי בר מינ״ל קג״ם אלא מפרש ר״ת דאביי כרבנן דלא בעי עיבוד לשמן דסגי בשאר הזמנות שמתקיים הקלפים ומשרטטין אותם לשמן כיון דהזמנה מילתא היא ורבא כרשב״ג דבעי עיבוד לשמן ולא הזמנה מועטת ואע״ג דאמרינן בהתכלת (מנחות דף מב:) דרב כרבנן ושמואל כרשב״ג והלכתא כרב באיסורי הכא הלכתא כשמואל ואף ע״ג דאמר ליה התם אביי לרב שמואל בר יהודה הא מילתא היכי נבעיתו לה א״ל מייתי לן דם חלזון וסמיס ורמינן לה ביורה ושקלינן פורתא בנעיתא וטעמינן לה באורדא ושדינן לההיא נעיתא ושקלינן להאי אורדא בנורא משמע דבעינן נעיבה לשמן ל״ל דאביי לא קיבלה דאיהו לא בעי לא עיבוד ולא עוייה ולא נעיבה לשמן: **מעלין** בדמיהן עד בדי טרפעיק. מתון פי׳ הקונטר׳ משמע דקאי גם אספרים וקנא תימה דאיך משוה הש״ס ספרים שדמיהן יקרים להעלות כדי טרפעיק כמו בתפילין ומזוזות לכך נראה דקאי אתפילין ומזוזות: **עיבוד** לשמן בעי כתיבה לשמן לא בעי. קשה דלמא כתיבה לשמן ודאי לא בעי דמקמתמא לשמן קאי אבל סתם עיבוד עורות לאו לתפילין קיימי ולא מסתבר דפריך מעיבוד לעיבוד דמדקאמר כתיבה לשמן לא בעי משמע דמכתיבה פריך: מי

מפני תיקון העולם: **גמ׳** אמר ליה רב בודיא לרב אשי יתר על כדי דמיהן הוא דאין לוקחין הא בכדי דמיהן לוקחין [א]שמע מינה ס״ת שנמצא ביד עובד כוכבים קורין בו דילמא לגנוז אמר רב נחמן [ב]נקטינן [ג] ספר תורה שכתבו מין ישרף כתבו עובד כוכבים יגנז [ד]נמצא ביד מין יגנז נמצא ביד עובד כוכבים אמרי לה יגנז ואמרי לה קורין בו לא קשיא הא דתניא ישרף ר״א היא דאמר [ה]סתם מחשבת עובד כוכבים לעבודת כוכבים והא דתניא יגנז האי תנא הוא [ו]דתני רב המנונא בריה דרבא מפשרוניא [ז]ס״ת תפלין ומזוזות שכתבן [ח](מין) ומסור עובד כוכבים ועבד אשה וקטן וכותי וישראל מומר פסולין שנאמר [ט]וקשרתם וכתבתם כל שישנו בקשירה ישנו בכתיבה וכל שאינו בקשירה אינו בכתיבה והא דתניא קורין בו האי תנא הוא דתניא [י]לוקחין ספרים מן העובדי כוכבים בכל מקום ובלבד שיהיו כתובין כהלכתן ומעשה בעובד כוכבים אחד בצידן שהיה כותב ספרים והתיר רשב״ג ליקח ממנו ורשב״ג עיבוד לשמן בעי כתיבה לשמן לא בעי [יא]דתניא [יב]ציפן זהב או שטלה עליהן עור בהמה טמאה פסולות עור בהמה טהורה כשרות ואע״פ שלא עיבדן לשמן רבי שמעון בן גמליאל אומר אפילו עור בהמה טהורה פסולות עד שיעבדן לשמן אמר רבה בר שמואל בגר שחזר לסורו כ״ש [יב]דהוי ליה מין אמר רב אשי [יג]שחזור לסורו משום יראה תנו רבנן מעלין בדמיהן עד כדי טרפעיק [יד]מאי טרפעיק אמר רב ששת איסתירא ההיא טייעתא דאייתי חייתא דתפילי לקמיה דאביי אמר לה יהבת לי ריש בתמרי אימליא זיהרא שקלא שדתינהו בנהרא אמר לא אבעי לי לזלזולינהו באפה כולי האי: **מתני׳** [טו]המוציא את אשתו משום שם רע לא יחזיר משום נדר לא יחזיר רבי יהודה אומר כל נדר שידעו בו רבים לא יחזיר ושלא ידעו בו רבים יחזיר ר״מ אומר כל נדר שצריך חקירת חכם לא יחזיר ושאינו צריך חקירת חכם יחזיר א״ר אלעזר לא אסרו זה אלא מפני זה אמר ר׳ יוסי בר׳ יהודה מעשה בצידן באחד שאמר לאשתו קונם [יא]אם איני מגרשיך וגרשה והתירו לו חכמים שיחזירנה מפני תיקון העולם: **גמ׳** א״ר יוסף בר מניומי אמר רב נחמן [ב]והוא שאמר לה משום שם רע אני מוציאך משום

מתני׳ מפני תיקון העולם. אי משום דוחקא דליבורא אי משום דלא ליגרבו ולייתו טפי: **גמ׳ קורין בו.** ולא חיישינן שמא הוא כתבו לשם עבודת כוכבים ופלוגתא היא לקמיה: **דילמא.** הך דדייקא מתני׳ הא בכדי דמיהן לוקחין ליגנו קאמר ואין מניחין אותו בידו שמא כשר הוא וגוזלין אותו מספיקא: **מין.** האלוק בעבודת כוכבים כגון כומר [ט]: **ישרף.** דודאי לשם עבודת כוכבים כתבו: **כתבו עובד כוכבים יגנו.** דלקמן: **נמצא ביד מין יגנו.** ספק כתבו ספק מצאו וכשר הוא: **נמצא ביד עובד כוכבים אמרי לה יגנו.** מספיקא שמא הוא כתבו: **ואמרי לה קורין בו.** דספק ספיקא הוא שמא ישראל כתבו ואם תמצא לומר הוא כתבו שמא למכור לישראל כתבו ולא לשם עבודת כוכבי׳: **דר״א** בשחיטת חולין בפ׳ שני (דף לח:): **מפשרוניא.** שם מקום: **מסור.** מלשין: **עבד ואשה** אינן בקשירה דמ״מ שהזמן גרמא היא דליכא ושבת לאו זמן תפילין הוא [י]: **כותי.** גירי אריות הן: **מומר ומסור.** הרי פרקו מעליהן עול: **כתיבה לשמן לא בעי.** בתמיה: **ליפן.** לתפילין זהב: **שטלה.** לשון עולאי כלומר עשה חיפוי כיס שלהן בעור בהמה טמאה: **פסולות.** דכתיב (שמות יג) בפיך מן המותר בפיך: **[יא]בגר שחזר לסורו.** רע. והכוא דלידן גר הוה וחזר לסורו ויודע דבעי לשמן: **מממא ירמה.** וילא לנפשו שלא יהרגוהו הכותים: **ס״ר מעלין בדמיהן.** אע״פ שאינו אין לוקחין אותן ביותר מדמיהן טעמא שלא יתנו לב ויטריחו לשלול ספרים אבל בדבר מועט להעלות בדמיהן טרפעיק לא מוכחא מילתא כולי האי: **איסתירא.** שלא מדינה שמינית שבשלא צורי דהיינו חצי דינר והכי מפרש בתוספות פרק אע״פ (דף סד.): **טייעתא.** שמעתלית: **חייפא.** שק קטן: **ריש ריש.** זוג זוג של ראש ושל זרוע: **אימליא זיהרא.** נתמלאת אדם מרוב כעס: **מתני׳ משום שם רע.** שיצא עליה לעז זנות: **משום נדר.** שנדרה ואמר אי אפשי באשה נדרית: **לא יחזיר.** ואפי׳ נמצאו דברים נדחים או הנדר התירו חכם. וטעמא פליגי בה אמוראי [יב] איכא למ״ד משום קלקולא ואיכא למ״ד קנס הוא שלא יהו בנות ישראל פרוצות בנדרים ובנדרים: **שידעו בו רבים.** שנדרתו ברבים: **לא יחזיר.** דאין לו הפרה ורבי יהודה לא חיים לקלקולא אלא שלא יהו בנות ישראל פרוצות בנדרים הלכך אי נדרה נדר ברבים פריצות הוא בנדרים וקנסוה: **ושלא ידעו בו רבים.** דיש לו הפרה לא קנסוה: **כל נדר שצריך חקירת חכם.** ליכך לפני חכם ונבקש פתח וחרטה ואין הבעל יכול להפר: **לא יחזיר.** דר״מ סבר טעמא משום קלקולא הלכך נדר שאינו יכול להפר אבל חכם יכול להתיר יכול הוא לקלקל את הגט לאחר שנשא לאחר ואמר אילו הייתי יודע שחכם יכול להתיר לא הייתי מגרשה: **שאינו צריך חקירת חכם.** אלא הוא יכול להפר לא הוצרכו חכמים לאסור עליו מלהחזירה לפי שאינו יכול לקלקלה ולומר אילו הייתי יודע כו׳ שהכי נדר פתוח הוא והיה לו להפר ולא היפר: **לא אסרו זה.** שצריך חקירת חכם להחזיר: **אלא מפני זה.** שאינו צריך דבצריך לא היה לנו לחוש לקלקול לפי שאינו יכול לומר אילו הייתי יודע שחכם יכול להתירו לא הייתי מגרשך דאגן שהדי דאין אדם רוצה שתתבזה אשתו בנית דין בפני חכם ליכך לנית דינו ולישאל על נדרה אלא מפני נדר שאינו צריך חכם ובעל יכול להפר אסרו את כולן שלא יאמר אילו הייתי יודע שהייתי יכול להפר לא הייתי מגרשך: **מעשה בגילדן כו׳.** בגמ׳ [ט] מפרש מאי קאמר ומה אשמועינן: **מפני תיקון העולם.** בגמ׳ [מ] מפרש: **גמ׳ והוא שאמר לה.** בשעת גירושין: משום

לקנות התפילין מן המוצאם כל זוג בחצי דינר ואין זה עילוי הניכר שיתנו לבם לשלול מהן. ההיא טייעתא דאתייה חייתא דתפילי לקמיה דאביי א״ל אביי יהבתינהו ריש ריש בתמרי אימלי זיהרא שקלא שדתינהו בנהרא אמר אביי לא איכבי לי למזלזולינהו באפה כולי האי: **מתני׳** המוציא את אשתו משום שם רע לעז של זנות לא יחזיר. משום נדר לא יחזיר ר׳ יהודה אומר כל נדר שידעו בו רבים לא יחזיר ושלא ידעו בו רבים יחזיר ר״מ אומר כל נדר שצריך חקירת חכם לא יחזיר ושאינו צריך חקירת חכם יחזיר א״ר אלעזר לא אסרו זה אלא מפני זה א״ר יוסי בר׳ יהודה מעשה בצידן באחד שאמר לאשתו קונם שאני מגרשך וגירשה והתירו לו חכמים שיחזירנה מפני תיקון העולם. אמר רב יוסף בר מניומי אמר רב נחמן והוא

עין משפט נר מצוה

קמא א מיי׳ פ״ט מהל׳ תפילין הלכה יג סמג עשין קסב טוש״ע י״ד סי׳ רפט סעיף ח וטוש״ע א״ח סימן לט סעיף ו:

קמב ב מיי׳ שם [וסי״ו מהל׳ יסודי״ת הל״מ] סמג שם טוש״ע י״ד שם וטוש״ע א״ח שם סעיף ד [וברב אלפס עוד בהל׳ ס״ת דף סח. ע״ש]:

קמג ג מיי׳ פ״ט מהל׳ תפילין הל׳ יג טוש״ע שם סעיף ה:

ד [מיי׳ פי״ט מהל׳ תפילין ה״ד]:

קמד ה מיי׳ פ״ט מהל׳ תפילין הל׳ יג טוש״ע שם סעיף ח [וטוש״ע יו״ד סי׳ רפט סעי׳ ג]:

קמה ו מיי׳ שם פ״ב הל׳ טו סמג עשין כב טוש״ע א״ח סי׳ לב סעיף מח [וברב אלפס הל׳ תפילין דף עח. ע״ש]:

ז [טוש״ע יו״ד סי׳ רסח סעי׳ כ יב]:

קמו ח (מיי׳ שם פ״ט הל׳ יג) סמג שם טוש״ע א״ח סימן לט סעיף ג [עי׳ מ״מ שם ס״ק ז] וטוש״ע יו״ד סי׳ רפט סעיף ב:

קמז ט י מיי׳ פרק י מהל׳ גירושין הל׳ יב סמג עשין מח טוש״ע אה״ע סי׳ י סעיף ג:

כ [טוש״ע אה״ע סימן י סעיף ז]:

תוספות רי״ד

אמר רב בודיא לרב אשי יותר על דמיהם הוא דאין לוקחים. פי׳ מפני טורח הצבור אי נמי שלא יתגרו לשלול אותו הא בכדי דמיהן לוקחין ש״מ ס״ת שנמצא ביד עובד כוכבים קורים בו דילמא ליגנו. אמר רב נחמן נקטי׳ ס״ת שכתבו אפיקורוס ישרף. פי׳ שהוא אדוק לע״ז וכל מחשבתו הוא לה וכותב האזכרות לשם ע״ז שלו. כתבו עובד כוכבים יגנו פי׳ דלא אמרי׳ סתם מחשבת עובד כוכבים לע״ז אלא הדבר ספק הילכך אין שורפין אותו ואין קורין בו אלא טענן גניזה נמצא ביד אפיקורוס יגנו פי׳ שאין ידוע מי כתבו נמצא ביד עובד כוכבים אמרי לה יגנו ואמרי לה קורין בו מ״ד קורין בו דאמרי׳ מישראל זבניה או שקליה באונס כדי למוכרו לישראל דמ״ד יגנו שמא הוא כתבו ופסול. תני חנינא בריה דרבא מפשרוניא ס״ת ותפילין ומזוזות שכתבן אפיקורוס ועובד כוכבים ועבד ואשה וקטן וכותי וישראל משומד פסולין שנאמר וקשרתם וכתבתם כל שישנו בקשירה ישנו בכתיבה וכל שאינו בקשירה אינו בכתיבה. ואשה אינה בקשירה דה״ל מצות עשה שהזמן גרמא דלילה ושבת לאו זמן תפילין נינהו ומסור וישראל אפיקורוס פרקו מעליהן עול שמים ואע״ג דאשה מחייבא במזוזה כדתנן בברכות (דף כ) וחייבים במזוזה כיון דאינה רשאית לכתוב תורה ותפילין אינה רשאית לכתוב מזוזה דלא גרועה כתיבת מזוזה מכתיבת ס״ת ותפילין וכל שפסול בזה פסול בזה: ת״ר מעלין על דמיהן עד כדי טרפעיקון מאי טרפעיקון אמר רב ששת אסתירה פי׳ סלע מדינה שהיא שמינית שבסלע צורי דהיינו חצי דינר צורי ורשאין

מסורת הש״ס

א) [עי׳ פרש״י עירובין ה. ד״ה והאמר], ב) [מולין יג. לח: קנו: ע״ז לב:], ג) מנחות מב. ע״ב, ד) ס״מ ל״ב, ה) [מוספפת דמס׳ ע״ז פג.], ו) מנחות מב: סנהדרין מה:, ז) [כתובות סד.], ח) יבמות כה. כתובות עד: [לקמן מו:], ט) כס״מ במקום כה״ל: מין יהודי שאינו מאמין לדברי ר״ל, י) [מנחות לו:], כ) [לקמן מו.], ל) [לקמן מו:], מ) [לקמן מו.], נ) [ועיין תוס׳ סנהדרין מה: ד״ה אע״פ ותוס׳ מנחות מב: ד״ה עד], ס) שיך לעיל,

תורה אור השלם

1. וְשִׂמְתֶּם אֶת דְּבָרַי אֵלֶּה עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם וּקְשַׁרְתֶּם אֹתָם לְאוֹת עַל יַדְכֶם וְהָיוּ לְטוֹטָפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם: וּכְתַבְתֶּם עַל מְזוּזוֹת בֵּיתֶךָ וּבִשְׁעָרֶיךָ:

דברים יא יח, כ

גליון הש״ס

גמ׳ ס״ת שכתבו מין ישרף. עי׳ שבת קטו ע״ב תד״ה ספרי: רש״י ד״ה בגר שחזר לסורו. עיין רש״י הוריות דף יג ע״ב ד״ה ל״ל:

מוסף רש״י

נקטינן. מסורת מאבותינו מנהג מרבותינו (ערובין ה.). ציפן זהב. לתפילין, פסולות הבתים, דבתים של עור בעינן, דאפילו קשירתן אינן אלא כרצועות במקן כדאמרינן בהקומץ (מנחות מב:). או שטלה עליהן עור בהמה טמאה. שעשה בתים של עור בהמה טמאה, פסולות. כדאמרינן בפרק שמנה שרצים (שבת קח.) למען תהיה תורת ה׳ בפיך מן המותר בפיך (מנחות מב:). משום שם רע לא יחזיר משום נדר לא יחזיר. איכא למ״ד משום קלקולא, שאם אתה אומר יחזיר שמא תלך ותנשא ונמצא שם רע שאינו שם רע. או נדר נעקר ע״י חכם, ומקלקלה זה ואומר אילו הייתי יודע שכן הוא, אפילו נותנין לי מאה מנה לא הייתי מגרשך, ולפיכך אומרים לו הוי יודע שהמוליא את אשתו משום שם רע או משום נדר לא יחזיר, ואם תביעה עליך לא תמהר להוליאה, ואי אמרי מי לקלקל לא תהיסן, שהרי יודע שנאסרה עליו ולא חס לנדוק את הדבר, (כתובות עד:) או: אם תביעה עליך לא ודקא היתר לנדרה, ואי מגרש לה מהשתא ואילו שנאה היא עליו ואם לא מלי עקר גיטה בדברי שקר (יבמות כה.) ואיכא למ״ד כדי שלא יהו בנות ישראל פרוצות בערוות ובנדרים (כתובות שם). כל נדר שידעו בו רבים. שנדרתו בפני עשרה, לא יחזיר. קסבר טעמא משום שלא יהו פרוצות בנדרים הוא, וכי נדרה בפני רבים אחו נדר שאין לו הפרה פרנה יותר מדי קנסוה, שלא ידעו בו רבים דיש לו הפרה לא קנסוה (שם). כל נדר שצריך חקירת חכם. שאין הבעל יכול להפר, שאינו מנדרים שבינו לביה ולא עינוי נפש, לא יחזיר. קסבר טעמא משום קלקולא, הלכך בהא איכא קלקולא, דאומר אילו הייתי יודע דחכם יכול להתירו לא הייתי מגרשה, דלולא הייתי שתבזה בנית דין ויתירו לך, ושאינו צריך חקירת חכם. נדר שבעל יכול להפר, יחזיר. דבהאי לא מצי לקלקלה, שהיה לו להפר ולא הפר (שם). לא אסרו זה. צריך חקירת חכם, אלא מפני זה. שאינו צריך, שבצריך חקירת חכם אין בו קלקול, דלאו כל כמיניה לומר אילו הייתי יודע, כפי שאין אדם רוצה שתתבזה אשתו בנ״ד, אלא מפני מה אסרוהו מפני שאינו צריך, דיכול הוא לבחם ולומר לא הייתי יודע שאני יכול להפר וגומרו הלי אנו הלי (שם).

ו) [עי׳ פרש״י עירובין ה. ד״ה והאמר], כ) [מולין יג. לח: קנו: ע״ז לב:], ג) מנחות מב. ע״ב, ד) ס״מ ל״ב, ה) [מוספפת דמס׳ ע״ז פג.], ו) מנחות מב: סנהדרין מה:, ז) [כתובות סד.], ח) יבמות כה. כתובות עד: [לקמן מו:], ט) כס״מ במקום כה״ל: מין יהודי שאינו מאמין לדברי ר״ל, י) [מנחות לו:], כ) [לקמן מו.], ל) [לקמן מו:], מ) [לקמן מו.], נ) [ועיין תוס׳ סנהדרין מה: ד״ה אע״פ ותוס׳ מנחות מב: ד״ה עד], ס) שיך לעיל,

משום נדר אני מוציאך קסבר טעמא מאי משום קלקולא אי אמר לה הכי מצי מקלקל לה ואי לא לא מצי מקלקל לה איכא דאמרי אמר רב יוסף בר מניומי אמר רב נחמן צריך שיאמר לה הוי יודעת שמשום שם רע אני מוציאך ומשום נדר אני מוציאך קסבר טעמא מאי כדי שלא יהו בנות ישראל פרוצות בעריות ובנדרים הלכך צריך למימר לה הכי תניא כלישנא קמא ותניא כלישנא בתרא תניא כלישנא קמא א"ר מאיר [6]מפני מה אמרו המוציא את אשתו משום שם רע לא יחזיר ומשום נדר לא יחזיר שמא תלך ותנשא לאחר ונמצאו דברים בדאין ויאמר אילו הייתי יודע שכן הוא אפי' אם היו נותנים לי מאה מנה לא הייתי מגרשה ונמצא גט בטל ובניה ממזרין לפיכך אומרים לו הוי יודע שהמוציא את אשתו משום שם רע לא יחזיר ומשום נדר לא יחזיר תניא כלישנא בתרא [3]אמר רבי אלעזר ברבי יוסי מפני מה אמרו המוציא את אשתו משום שם רע לא יחזיר ומשום נדר לא יחזיר שלא יהו בנות ישראל פרוצות בעריות ובנדרים לפיכך [4]אומרים לו אמור לה הוי יודעת שמשום שם רע אני מוציאך ומשום נדר אני מוציאך: רבי יהודה אומר כל נדר שידעו בו רבים לא יחזיר ושלא ידעו בו רבים יחזיר: [5]אמר רבי יהושע בן לוי מ"ט דר' יהודה דכתיב [1]ולא הכום בני ישראל כי נשבעו להם נשיאי העדה ורבנן התם מי חלה שבועה עילוייהו כלל כיון דאמרו להו מארץ רחוקה באנו ולא באו לא חיילה שבועה עילוייהו כלל והאי דלא קטלינהו משום קדושת השם [7]וכמה רבים רב נחמן אמר [2] ג' ר' יצחק אמר עשרה רב נחמן אמר ג' ימים ב' רבים ג' רבי יצחק אמר עשרה דכתיב עדה: רבי מאיר אומר כל נדר שצריך וכו': תניא רבי אלעזר אומר לא אסרו צריך אלא מפני שאינו צריך במאי קמיפלגי [8]ר"מ סבר אדם רוצה שתתבזה אשתו בב"ד ור"א סבר [9]אין אדם רוצה שתתבזה אשתו בב"ד: א"ר יוסי בר' יהודה מעשה בצידן וכו': מאי

תנא דקתני מעשה חסורי מיחסרא והכי קתני בד"א כשנדרה היא אבל נדר איהו יחזיר ואמר רבי יוסי ברבי יהודה מעשה נמי בצידן באחד שאמר לאשתו קונם אם איני מגרשיך וגירשה והתירו לו חכמים שיחזירנה מפני תיקון העולם

מאי

אמר רבי שמואל בר נחמני שלש פרוזדוגמאות שלח יהושע לארץ ישראל עד שלא יכנסו לארץ מי שהוא רואה לפנות יפנה להשלים ישלים לעשות מלחמה יעשה מלחמה גרגשי פינה והלך לאפיקא גבעונים השלימו שנא' (יהושע י) וכי השלימו יושבי גבעון את ישראל שלשים ואחד מלכים עשו מלחמה ונפלו היינו קודם שעברו את הירדן כדקאמר עד שלא יכנסו לארץ אבל משנכנסו משמע שלא היו יכולין להשלים ולכך הוצרכו להעריס ולומר מארץ רחוקה באנו וי"ל דעל כרחך באין רואים להשלים כתיב לא תחיה כל נשמה כדמוכחי קראי (דברים כ) וקראת אליה לשלום וגו' ואם לא תשלים עמך וגו' רק מערי העמים וגו' לא תחיה כל נשמה וא"ת מ"ט דרבי יהודה הא ודאי שבועה בטעות הואי ועוד לר' יהודה איך הניחום בארץ הכתיב (שמות כג) לא יישבו בארצך וגו' ויהוה ליה נשבע לבטל את המצוה וע"כ משום חילול השם הוא כדאמרי רבנן וי"ל דקסבר ר' יהודה דאי איתא דיש לו הפרה לא היה בדבר חילול השם וא"ת בלא חילול השם נמי אין יכולין להורגן כיון דבאין להתגייר כדאמרינן לעיל (דף מה.) לא ישבו בארצך פן יחטיאו אותך לי יכול בעובד כוכבים שקיבל עליו שלא לעבוד עבודת כוכבים כו' ואמרינן נמי בפרק אלו נאמרין (סוטה דף לה:) וכתבו להן מלמטה למען אשר לא ילמדו לעשות וגו' הא למדת שאם חזרין בתשובה שמקבלין אותן וההוא קרא בז' אומות כתיב וי"ל דאי לאו חילול השם נהי שלא היו יכולין להרגן היו יכולין לגרשן מעריסס ועוד דבאותה שעה לא באו לא התגייר כי אם אחרי כן: **רב** נחמן בר יצחק אמר שלשה. נראה דעל דעת רבים לא נעי אלא שנים דבפרק שבועת הדיינין (שבועות דף לט.) כשאמר להם משה לישראל הוו יודעים שלא על דעתכם אני

מדציע

ולא יתן לה הגט ואם יתגרו לה בודאי כי גמר ומגרשה בכל לב ואין בלבו עוד להחזירה אפי' אם ימצא שקר שהרי כך הודענו לו רע"ד כן נתנו לה ושוב אינו יכול לטענן עליה כלום ודוקא כשא"ל משום ש"ר אני מגרשך אז אנו הולכים אחר מחשבת לבו מפני שהוא גילה מחשבתו בפירוש אבל אם לא אמר שום דבר בעת הגירושין אע"פ שיודענו שהיתה ביניהם קטטה בעבור הלעז שיצא עליה כיון שנתן לה גיטה בסתם ולא אמר לה דבר בודאי דגמר ויהיב בכל לב ולא אמרי' שמא מחשבתו לא היתה אלא ע"ד שהלעז הוא אמת שכיון שלא גילה מחשבתו בעת הגירושין לכולי האי לא חיישינן. ואי קשה היכי אמרינן דמשום גלויי דעתא בלא תנאי מפורש מצי לבטולי גיטא והא קי"ל כאביי דאמר גילוי דעתא בגיטא לאו מילתא היא

ת) נראה לי"ל וזה דתני בגמרא ויאמר כו'.

קמח א מיי' פ"א מהלי' גירושין הלכה יב
סמג עשין מח:
ב טוש"ע י"ד סי' לח סעיף כא:

ו) [תוספתא פ"ג], ב) שם, ג) [תוספות עה., ד) [שם ע"ב], ה) [שם], ו) [שם לג:],

תורה אור השלם

1. ולא הכום בני ישראל כי נשבעו להם נשיאי העדה בני אלהי ישראל וילנו כל העדה על הנשיאים: יהושע ט יח

תוספות רי"ד

שאמר לה משום ש"ר אני מוציאך משום נדר אני מוציאך קסבר טעמא מאי משום קלקולא אם אמר לה הכי מצי מקלקל לה ואי לא לא פי' אמר לה בעת הגירושין משום ש"ר אני מוציאך כבר גילה דעתו שאינו מגרשה אלא בעבור הלעז שיצא עליה ואילולי הלעז לא היה מגרשה ועצב הוא בגירושי' וכל מה שעושה אינו עושה אלא בעבור הלעז ואם יחברו לו היום ומחר שהיה שקר עתיד הוא להחזירה הלכך אע"פ שנותן לה גט סתם בלי שום תנאי שבעולם אנן שהדי שכל לבו אינו אלא שאם ימצא הלעז שקר שלא יהא גט ואף ע"פ שלא פירש בתר דעתיה אזלי' שאין הגט גומר אלא כפי מחשבת לבו ואילו היה מתנה עמה בפירוש הרי זה גיטין ע"מ שהשם רע הוא אמת בודאי כי האשה לא היתה נישאת עד שהיה מתברר אם היה אמת ככל תנאי' דעלמא שהבעל מתנה בגט ואין האשה נישאת עד שיתקיים התנאי שהתנה בעלה עמה אלא מפני שנתנו לה סתם בלי תלך האשה ותנשא בגט זה ואחר שיתברר שהש"ר אינו שם רע נמצא שהיה גט בטל ובניה ממזרים ואע"פ שאין הבעל טוען שאינו כאן או שמת אחר שהולידה הבנים אנו טוענים כך וזה [6] שכתוב ויאמר אילו הייתי יודע וכו' לאו דוקא שיאמר הבעל אלא יכול לומר כך וכיון שיכול לומר כך אע"פ שלא אמר אנו אומרים כך דס"ל לרבנן אע"פ שהגט בסתם הוא נותנו לה ואינו מטיל בו שום תנאי. כיון שגילה דעתו שמשום שם רע הוא מוציאה אנן סהדי שאם ימצא ש"ר שאינו ש"ר אין רצונו שיהא גט ואע"פ שלא פירש דבר זה בפיו כך הוא כאילו פירש והתנה בפיו דבתר מחשבת לבו אזלי' וכך הוא שוה גילוי דעתו כתנאי גמור ואנו חוששין שמא תנשא האשה בגט זה בעבור שנתנו לה סתם ונמצא הלעז שקר ונמצא הגט בטל הלכך אומרים לו הוי יודע שאתה מגרשה בעבור ש"ר ולעולם היא אסורה לך ואפילו אם ימצא הלעז שקר כדי לשכר ולבטל מחשבתו שחושב בלבו שאם ימצא שקר אחזירנה ואז ימלך

תוספות רי"ד (המשך)

ה"מ בדאיתי הכי מעיקרא ובתר הכי בעי לבטולי ע"י גילוי דעתא כדאמרי' לעיל גבי גידול בר ליואי דשדר לה גיטא לדביתהו ובתר הכי אמר לשליח ברוך הטוב והמטיב וכל מה דשקלי' וטרי' התם הכי הוא דמעיקרא יהיב גיטא בדעת ברורה ובתר הכי מגלה בדעתיה דבעי לבטולי התם אמרינן דגלויי דעתא בגיטא לאו מילתא היא ולא בטיל אבל הכא דמעיקרא מכי יהביה ניהליה גלי אדעתיה דע"מ כן יהביה ניהליה משום ש"ר או משום נדר אפילו אביי מודה דמילתא הוי ומצי למיטען היום ומחר דהכי הות דעתא ולבטולי גיטא ובהא פליגי רבנן ור' יהודה דבעי למימר לקמן דלא חייש לקלקולא דרבנן דחיישי לקלקולא משום דסברי אע"פ שהגט נתן בסתם בתר גילוי דעתו אזלי' אך שוה מחשבת לבו כתנאי גמור שמתנה בפיו ור' יהודה לא חייש לקלקולא דקסבר כיון שהגט ניתן לה בסתם ולא פירש לה שאם ימצא הלעז שקר שלא יהא גט הרי הוא גט גמור ואע"פ שהיה הלעז שקר ואינו יכול לומר שלא גמרתי בלבי ליתן אלא ע"ד שהיה הלעז אמת שדברים שבלב אין דברים והיה לו לפרש בפיו וכיון שלא פירש בפיו לצמיתות נתנו לה בלי שום תנאי ומחשבת לבו לא חשיבא תנאי. א"ד אמר רב יוסף אמר רב נחמן וצריך שיאמר לה משום נדר אני מוציאך משום ש"ר אני מוציאך קסבר טעמא מאי לא יחזיר משום קנסא שלא יהו בנות ישראל פרוצות בעריות ובנדרים ויהילכך צ"ל לה כי האי לישנא כדי שתתסרנה כל הנשים תניא כלישנא קמא תניא כלישנא בתרא תניא כלישנא קמא א"ר מאיר מפני מה אמרו המוציא את אשתו משום ש"ר לא יחזיר משום נדר לא יחזיר שמא תלך ותנשא לאחר ונמצאו דברים בדאים ויאמר אילו הייתי יודע שכך אפילו היו נותנים לי מאה מנה לא הייתי מגרשה. תניא כלישנא בתרא א"ר אלעזר בר יוסי מפני מה אמרו המוציא אשתו משום ש"ר לא יחזיר משום נדר לא יחזיר שלא יהיו בנות ישראל פרוצות בעריות ובנדרים לפיכך אומר לה הוי יודעת שמשום ש"ר אני מוציאך ר' יהודה אומר כל נדר שידעו בו רבים לא יחזיר פי' ר' יהודה לא חייש לקלקולא כדאמרן וקסבר טעמא משום קנסא הוא הלכך אם נדרה ברבים שהוא נדר חמור שאין לו הפרה קנסי' לה אבל אם לא ידעו בו רבים שיש לו הפרה לא קנסי' לה אמר ריב"ל מ"ט דר' יהודה דאמר נדר שהודר ברבים אין לו הפרה כתיב (בבגבעונים כתיב) ולא הכום בני ישראל כי נשבעו להם נשיאי העדה וגו' והוה להו לאתשולי אשבועתייהו אי לא משום שנדרו ברבים ורבנן התם מי חיילא שבועה עלייהו כלל ולאו משום דאין לו הפרה הוא דאפילו הפרה לא צריך דלא חיילא שבועה עלייהו כלל דהלא בטעות היתה (הכא) כיון דאמרו מארץ רחוקה באנו ולא באו מארץ רחוקה לא חלה שבועה עלייהו כלל והאי דלא קטלינהו משום קידוש השם שלא יאמרו הגוים עברו על שבועתם: וכמה רבים רב נחמן אמר ג' ר' יצחק אומר י' רב נחמן אמר ג' ימים שנים רבים ג' ר' יצחק אמר עשרה דכתיב עדה. ר' מאיר אומר כל נדר שצריך חקירת חכם לא יחזיר ושאינו צריך חקירת חכם יחזיר. פי' ר' מאיר סבר טעמא משום קלקולא הוא הלכך נדר שאין הבעל יכול להפר וצריך

אי אמר לה הכי מצי מקלקל לה. נראה דמשמע זו אינה כי אם לעז בעלמא ולא שיהיה ממש גט בטל ובניה ממזרים דהא לא אמר ע"מ דאע"ג דבכמה דוכתי מהני גילוי דעת כמו שטר מברחת דהאשה שנפלו (כתובות דף עט.) וזבין ולא אינטריכו ליה זוזי דפרק אלמנה ניזונת (שם דף לז.) הכא ליכא למימר הכי מדבעי לר"מ תנאי כפול לכך נראה דלא אתי אלא לעז בעלמא שיוציא עליה לעז כדי להחזירה אע"ג דבכך נישאת לאחר שריא ליה דזונות דשוגג הוא לכך אמרו חכמים דלא יחזיר דהשתא שוב לא יוציא לעז ורש"י פי' דאפילו יאמר אילו הייתי יודע כו' אינו נאמן דכיון דיודע שאסור להחזירה ולא חש להמתין ולבדוק אחר הדברים גילה בדעתו שלא היתה חביבה עליו ולר"מ דנעי תנאי כפול כי לא כפליה למילתיה אפילו לעז ליכא והא דקאמר ר"מ כל נדר שצריך חקירת חכם לא יחזיר היינו בדכפליה למילתיה ולא כפליה לתנאיה דאי כפליה לתנאיה אין מועיל מה שלא יחזיר לנעולם איכא קלקולא: **שלא** יהו בנות ישראל פרוצות כו'. הני תרי ליתני דרב יוסף אליבא דמ"ק פליגי דלישנא קמא סבר כיון דקתני במתניתין נמי משום שם רע והתם אין שייך פרילות דמה לה לעשות אם מוציאין ש"ר עליה אלא טעמא משום קלקולא הוא ולישנא בתרא סבר דנמוציא ש"ר לא מצי מקלקל לה דכיון דמשום ש"ר מגרשה דעתו ככל ענין לגרשה אפי' יהא בטל וכן בנדרים דמסתברא דחד טעמא הוי בתרוייהו והשתא אתי שפיר דמייתי תניא כלישנא קמא מדר"מ אמ"ק דלא מייתי אלא דשייך במוציא ש"ר משום קלקולא והוא הדין לת"ק ומ"מ לישנא בתרא דרב יוסף דטעמא משום פרילותא מצא לן דפליגי רבנן עליה דר' יהודה וסברי דנדר שהודר ברבים יש לו הפרה דקאמר ורבנן מי חיילא כו' וי"ל דהך סוגיא אתיא כלישנא קמא דטעמייהו משום קלקול מ"מ הא דקאמר ורבנן היינו ר"מ ור"מ דאמרי לא אסרו צריך כו' דקסברי טעמא משום קלקולא ואפילו בהודר ברבים קאמר דלא אסרו אלא מפני שאינו צריך דאי ברבים אסור משום פרילותא הו"ל למיסר לא ידעו בו רבים אטו מפני דידעו בו רבים ולא מפני שאין צריך:

ביון דאמרו מארץ רחוקה וכו'. ומ"מ נלא"ה מי חיילא שבועה והא הוי נשבע לבטל את המצוה דכתיב (דברים כ) לא תחיה כל נשמה ואע"ג דאמרי' בירושלמי דשביעית פרק שני

מאי

דכתיב (שמות כג) לא יישבו בארצך וגו' ויהוה ליה נשבע לבטל את המצוה וע"כ משום חילול השם הוא כדאמרי רבנן וי"ל דאי איתא דיש לו הפרה לא היה בדבר חילול השם וא"ת בלא חילול השם נמי אין יכולין להורגן כיון דבאין להתגייר כדאמרינן לעיל (דף מה.) לא ישבו בארצך פן יחטיאו אותך לי יכול בעובד כוכבים שקיבל עליו שלא לעבוד עבודת כוכבים כו' ואמרינן נמי בפרק אלו נאמרין (סוטה דף לה:) וכתבו להן מלמטה למען אשר לא ילמדו לעשות וגו' הא למדת שאם חזרין בתשובה שמקבלין אותן וההוא קרא בז' אומות כתיב וי"ל דאי לאו חילול השם נהי שלא היו יכולין להרגן היו יכולין לגרשן מעריסס ועוד דבאותה שעה לא באו לא התגייר כי אם אחרי כן: **רב** נחמן בר יצחק אמר שלשה. נראה דעל דעת רבים לא נעי אלא שנים דבפרק שבועת הדיינין (שבועות דף לט.) כשאמר להם משה לישראל הוו יודעים שלא על דעתכם אני

מדציע

משום נדר אני מוציאך קסבר טעמא מאי משום קלקולא אי אמר לה הכי מצי מקלקל לה ואי לא לא מצי מקלקל לה איכא דאמרי אמר רב יוסף בר מניומי אמר רב נחמן צריך שיאמר לה הוי יודעת שמשום שם רע אני מוציאך ומשום נדר אני מוציאך קסבר טעמא מאי כדי שלא יהו בנות ישראל פרוצות בעריות ובנדרים הלכך צריך למימר לה הכי תניא כלישנא קמא ותניא כלישנא בתרא תניא כלישנא קמא א"ר מאיר [6]מפני מה אמרו המוציא את אשתו משום שם רע לא יחזיר ומשום נדר לא יחזיר שמא תלך ותנשא לאחר ונמצאו דברים בדאין ויאמר אילו הייתי יודע שכן הוא אפי' אם היו נותנים לי מאה מנה לא הייתי מגרשה ונמצא גט בטל ובניה ממזרין לפיכך אומרים לו הוי יודע שהמוציא את אשתו משום שם רע לא יחזיר ומשום נדר לא יחזיר תניא כלישנא בתרא [3]אמר רבי אלעזר ברבי יוסי מפני מה אמרו המוציא את אשתו משום שם רע לא יחזיר ומשום נדר לא יחזיר שלא יהו בנות ישראל פרוצות בעריות ובנדרים לפיכך [4]אומרים לו אמור לה הוי יודעת שמשום שם רע אני מוציאך ומשום נדר אני מוציאך: רבי יהודה אומר כל נדר שידעו בו רבים לא יחזיר ושלא ידעו בו רבים יחזיר: [5]אמר רבי יהושע בן לוי מ"ט דר' יהודה דכתיב [1]ולא הכום בני ישראל כי נשבעו להם נשיאי העדה ורבנן התם מי חלה שבועה עילוייהו כלל כיון דאמרו להו מארץ רחוקה באנו ולא באו לא חיילה שבועה עילוייהו כלל והאי דלא קטלינהו משום קדושת השם [7]וכמה רבים רב נחמן אמר [2] ג' ר' יצחק אמר עשרה רב נחמן אמר ג' ימים ב' רבים ג' רבי יצחק אמר עשרה דכתיב עדה: רבי מאיר אומר כל נדר שצריך וכו': תניא רבי אלעזר אומר לא אסרו צריך אלא מפני שאינו צריך במאי קמיפלגי [8]ר"מ סבר אדם רוצה שתתבזה אשתו בב"ד ור"א סבר [9]אין אדם רוצה שתתבזה אשתו בב"ד: א"ר יוסי בר' יהודה מעשה בצידן וכו': מאי

תנא דקתני מעשה חסורי מיחסרא והכי קתני בד"א כשנדרה היא אבל נדר איהו יחזיר ואמר רבי יוסי ברבי יהודה מעשה נמי בצידן באחד שאמר לאשתו קונם אם איני מגרשיך וגירשה והתירו לו חכמים שיחזירנה מפני תיקון העולם

מאי

אמר רבי שמואל בר נחמני שלש פרוזדוגמאות שלח יהושע לארץ ישראל עד שלא יכנסו לארץ מי שהוא רואה לפנות יפנה להשלים ישלים לעשות מלחמה יעשה מלחמה גרגשי פינה והלך לאפיקא גבעונים השלימו שנא' (יהושע י) וכי השלימו יושבי גבעון את ישראל שלשים ואחד מלכים עשו מלחמה ונפלו היינו קודם שעברו את הירדן כדקאמר עד שלא יכנסו לארץ אבל משנכנסו משמע שלא היו יכולין להשלים ולכך הוצרכו להעריס ולומר מארץ רחוקה באנו וי"ל דעל כרחך באין רואים להשלים כתיב לא תחיה כל נשמה כדמוכחי קראי (דברים כ) וקראת אליה לשלום וגו' ואם לא תשלים עמך וגו' רק מערי העמים וגו' לא תחיה כל נשמה וא"ת מ"ט דרבי יהודה הא ודאי שבועה בטעות הואי ועוד לר' יהודה איך הניחום בארץ הכתיב (שמות כג) לא יישבו בארצך וגו' ויהוה ליה נשבע לבטל את המצוה וע"כ משום חילול השם הוא כדאמרי רבנן וי"ל דקסבר ר' יהודה דאי איתא דיש לו הפרה לא היה בדבר חילול השם וא"ת בלא חילול השם נמי אין יכולין להורגן כיון דבאין להתגייר כדאמרינן לעיל (דף מה.) לא ישבו בארצך פן יחטיאו אותך לי יכול בעובד כוכבים שקיבל עליו שלא לעבוד עבודת כוכבים כו' ואמרינן נמי בפרק אלו נאמרין (סוטה דף לה:) וכתבו להן מלמטה למען אשר לא ילמדו לעשות וגו' הא למדת שאם חזרין בתשובה שמקבלין אותן וההוא קרא בז' אומות כתיב וי"ל דאי לאו חילול השם נהי שלא היו יכולין להרגן היו יכולין לגרשן מעריסס ועוד דבאותה שעה לא באו לא התגייר כי אם אחרי כן: **רב** נחמן בר יצחק אמר שלשה. נראה דעל דעת רבים לא נעי אלא שנים דבפרק שבועת הדיינין (שבועות דף לט.) כשאמר להם משה לישראל הוו יודעים שלא על דעתכם אני

מדציע

ת) נראה לי"ל וזה דתני בגמרא ויאמר כו'.